

APXAIΑ MAKEΔONIA. 'Ανακοινώσεις κατὰ τὸ πρῶτον Διεθνὲς Συμ. πόσιον ἐν Θεσσαλονίκη, 26—29 Αὐγούστου 1968. Ἐπιμελεῖα Βασ. Λαοῦρδα, Χ. Μακαρόνα. Ancient Macedonia. Papers read at the First International Symposium held in Thessaloniki, 26—29 August 1968. Edited by Bas. Laourdas, Ch. Makaronas. (Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν. "Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου 122) Θεσσαλονίκη, 1970. 436 p. in 8°+84 pl. afară din text.

Între multe preocupări ale Institutului de studii balcanice din Salonic, locul istoriei vechi a Macedoniei, fără să fie precumpănit, e, oricum, însemnat. Fiecare nou fascicul al revistei „Balkan Studies” aduce un număr oarecare de articole închinat vestigiilor arheologice și documentelor epigrafice ale Macedoniei ori Greciei de Nord, fără a mai vorbi de monografiile tipărite în Biblioteca institutului, ajunsă acum la al 122-lea volum.

Cu lucrarea pe care-o semnalez, rod al unei reușite colaborări internaționale, pe cale de dezvoltare, activitatea acestui important așezământ îmbracă un aspect nou și rodnic, în măsura în care formula de lucru în comun care-s „mesele rotunde” e astăzi pretutindeni preconizată și încurajată, nu mai puțin însă și pentru că de la prima lor încercare promotorii discuției despre *Macedonia în antichitate* au reușit să-și asigure colaborarea unui număr impresionant de specialiști de indiscutabilă competență și notorietate.

Fără îndoială, s-ar putea face observația că, așa cum a fost aleasă și formulată, tema era prea vastă pentru a permite discuții utile și rezultate noi. Nu trebuie uitat însă că, în intenția organizatorilor, aceasta trebuia să fie abia prima dintr-o serie de reuniuni similare, un fel de schițare a cadrului în care urmează să se desfășoare colocviile viitoare. De altă parte, numărul mare al participanților și al specialităților reprezentate în jurul „mesei rotunde” nu putea nici el să nu ducă nu numai la o mare varietate de probleme luate în examen, dar și la o adâncire a lor satisfăcătoare.

Oricum ar fi, volumul în care ni se oferă roadele acestei prime întîlniri e din toate punctele de vedere reușit: tiparul excelent, legătura elegantă, numărul și calitatea con-

tribuțiilor demne de luare aminte. Timp de patru zile, s-au prezentat și discutat nu mai puțin de 34 comunicări (din care 33 ni se pun sub ochi însoțite de o bogată ilustrație, a 34-a, a lui Georges Daux: *Delphes et la Macédoine*, urmînd să se tipărească ulterior), de învățați veniți din 9 țări și reprezentînd specialități mergînd de la micenologie și arheologie pînă la istoria literară și la istoria picturii în veacul al XVIII-lea. Cum se putea presupune, cei mai mulți contributory sînt greci (13); 8 vin din Statele Unite ale Americii, 5 din Anglia, 3 din Republica Federală a Germaniei; Australia, Irlanda, Bulgaria și România sînt reprezentate în volum prin câte un singur studiu.

Sub raportul subiectelor, aceeași mare varietate, în sensul că dacă unele probleme tratate prezintă un caracter general (comunicarea lui Charles F. Edson, de pildă, intitulată *Early Macedonia*, sau cea a lui N. G. L. Hammond: *The archaeological background to the Macedonian Kingdom*), cele mai multe contribuții se ocupă de aspecte speciale ale istoriei Macedoniei timp de aproape un mileniu, sau de descoperiri arheologice izolate, unele inedite. Din această din urmă categorie fac parte comunicarea lui G. Bakalakis despre „cariera antică de la Kyrrhos”, a Angelicăi Andreiomenou despre „trei hipogee funerare din Vestul Macedoniei” — ori raportul final al lui Manolis Andronikos despre săpăturile de la Vergina; tot aci ar mai fi de menționat comunicarea lui Michael J. Vickers: *Towards reconstruction of the town-planning of Roman Thessaloniki*, interesantă contribuție la topografia Saloncului în epoca romană, care pornește de la monografia fundamentală a lui Tafrali din 1913, confruntîndu-i datele cu rezultatele săpă-

turilor efectuate în ultima jumătate de veac de Ejnar Dyggve și alți numeroși arheologi, pînă la Pelekanidis și Makaronas.

Trecînd peste alte cîteva specialități mai puțin bine reprezentate (o singură comunicare de lingvistică, două de numismatică, trei de istorie literară, una de istoria artei), e evident că aportul principal al culegerii stă în mînunchiul de studii pe care le-am putea numi într-un sens larg „istorice” (istorie politică și militară, instituții, istorie a istoriografiei, istorie religioasă), cărora li se pot adăuga cîteva rare dar valoroase contribuții epigrafice. Din acestea din urmă, de o atenție specială se învrednicește studiul lui Chr. Habicht: *Epigraphische Zeugnisse zur Geschichte Thessaliens unter der makedonischen Herrschaft* (p. 265—279), în care autorul examinează trei documente tessaliene de o deosebită însemnătate: un decret din Gonnos în cinstea lui Medeios fiul lui Oxythemis, din Larissa (astfel Habicht: la primul editor, Arvanitopoulos, personajul apărea ca *Mikros*, fiul lui *Theutthemis*, amîndouă nume imposibile); alt decret de proxenie, din același loc, pentru macedoneanul Alexandros al lui Admetos, din Arkynia; în sfîrșit, stela din Larissa care ne-a păstrat două scrisori ale lui Filip al V-lea către locuitorii acestui oraș, împreună cu două decrete ale larissecnilor privind acordarea de drepturi cetățenești unor anumite categorii de meteci de origine greacă. Cu ascuțimea-i cunoscută, autorul rectifică citiri ale editorilor mai vechi, fixează datele exacte ale documentelor și le comentează pe larg din punct de vedere prosopografic și istoric. Din celelalte contribuții epigrafice, una, a lui J. M. R. Cormack, dă seamă de progresele realizate de autor în stringerea și editarea inscripțiilor din cea de-a „treia regiune” a Macedoniei (Edessa, Beroea și Pella), destinate volumului X din IG; alta, semnată John A. Alexander, reprezintă o mică monografie a orașului Cassandreia în perioada macedoneană, întemeiată înainte de toate pe documente epigrafice.

În aceeași categorie intră, de altă parte, și comunicarea lui A. Giovannini: *Philipp V., Perseus und die delphische Amphyktonie*,

în care — împotriva opiniei indeobște admise că Filip al V-lea ar fi fost exclus din Amficleia delfică și pornind tot de la mărturia inscripțiilor — se face dovada că această îndepărtare n-a avut loc și că nu numai regale abia pomenit dar și fiul său Perseu au păstrat cit au trăit calitatea de membri ai importanței organizații.

Seria comunicărilor pe care le-am numit „istorice” se deschide cu comunicarea *Myceian elements within the Royal Houses of Macedonia*, de Spiridon Marinatos, și continuă cu cele mai jos înșirate, prea numeroase pentru a putea fi examinate în amănunt: J. R. Ellis, *The security of the Macedonian Throne under Philipp II*; Georgi Mihailov, *La Thrace et la Macédoine jusqu'à l'invasion des Celtes*; George Stagakis, *Observations on the Έπειροι of Alexander the Great*; Emm. Mikrojannakis, *The diplomatic contacts between Alexander III and Darius III*; Harry J. Dell, *The western frontier of the Macedonian Monarchy*; Ap. Dascalakis, *L'origine de la maison royale de Macedoine et les légendes relatives de l'antiquité*; D. Kanatsoulis, *Ἡ ὀργάνωσις τῆς Ἀνω Μακεδονίας κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους*; F. W. Walbank, *Polybius and Macedonia*; R. A. Tomlinson, *Ancient Macedonian Symposia*; Siegrid Düll, *De Macedonum sacris. Gedanken zu einer Neubearbeitung der Götterkulte in Makedonien*; Rex Wilt, *The Egyptian cults in ancient Macedonia*.

Despre studiile de istorie literară cuprinse în volum trebuie spus, în primul rînd, că privesc toate legenda lui Alexandru, ale cărei elemente antice sînt puse în lumină de Lloyd Gunderson și ale cărei ecouri în literaturile greacă și română sînt cercetate cu toată competența de K. Mitsakis și de colega noastră Maria Marinescu-Himu.

N-aș vrea să închei această rapidă semnalară fără să îndrept un gînd pios spre regretatul Basil Laourdas, pînă de curînd directorul Institutului de studii balcanice din Salonic și, împreună cu H. Makaronas, unul din îngrijitorii acestei prețioase culegeri. Toți cîți au avut mulțumirea să fie vreodată oaspeții Societății de studii macedonene sau

ai institutului de studii balcanice, la vreuna din manifestările științifice organizate de aceste două așezăminte, vor păstra neșlearsă amintirea distinsului filolog și a excelentului coleg, atât de favorabil colaborării științifice

internaționale și atât de sincer interesat de dezvoltarea în continuare a relațiilor culturale dintre Grecia și România.

D. M. Pippidi

Th.-J. Oziol și J. Pouilloux, *Salamine de Chypre, I, Les lampes*, Paris, 1969, 34 p., XX pl., 5 hărți.

Un nou catalog, cuprinzând lămpile descoperite în urma săpăturilor arheologice de la Salamina, în Cipru, vine să se adauge numeroaselor lucrări despre opaițe apărute până acum, făcând totodată începutul publicării materialelor din acest mare șantier.

Desigur, orice lucrare de acest fel este utilă: se adaugă noi forme, se îmbunătățesc datele, apar noi ștampile de fabricație.

Deși s-a ajuns la un consens general în realizarea unor încadrări tipologice și cronologice, totuși, datorită noilor cercetări, se obțin tipologii mai bune și date mai stricte. Cu toate că lucrarea nu vine cu elemente fundamentale noi, tipologia și cronologia lămpilor publicate aici mergând după lucrarea lui Vessberg, *Hellenistic and Roman Lamps in Cyprus* („Opuscula Atheniensia”, I, 1953, p. 115–129), totuși observăm unele îmbunătățiri simțitoare în ceea ce privește datarea și încadrarea celorva tipuri.

Ceea ce conferă lucrării un interes deosebit îl constituie faptul că materialul nu provine din colecții sau depozite, ci din săpături arheologice. Astfel, anumite date pot fi făcute și confirmate nu numai cu bibliografia existentă ci și cu materiale provenind din complexe arheologice.

Desigur, într-o situație ideală, ar fi fost preferabil să apară, sau măcar să fie indicat, și celălalt material arheologic din context, cu ajutorul căruia s-a făcut datarea. Această lacună creează impresia că autorii nu au folosit de loc materialul arheologic din săpături, utilizând pentru datare numai bibliografia.

Cartea este precedată de un cuvânt înainte al lui J. Pouilloux și G. Roux, în care se face o scurtă prezentare a cercetărilor de la

Salamina. În introducere este prezentat materialul ce urmează a fi studiat, activitatea predecesorilor care au lucrat la studiul opaițelor (O. Vessberg, D. M. Bailey) precum și sistemul de clasificare al acestora, care va fi urmat de autori. Atât cuvântul înainte cât și introducerea sînt însoțite de hărți ale Ciprului, ale Salaminei și de un carioaj al zonei cercetate prin săpături.

În primul capitol se face o clasare și o subclasare, se prezintă caracterele generale și cronologia celor aproape 500 de lămpi aflate în studiu.

Lămpile sînt clasificate în categorii mari (e.g. lămpi lucrate la roată sau cu tiparul) tipuri și serii, la fiecare tip dîndu-se dimensiunea, materia din care sînt confecționate piesele, forma și, în majoritatea cazurilor, datarea.

Constatăm totuși că, în general, autorul evită folosirea noțiunii de categorie, tip, subtip, variantă etc. Sînt întrebuițate doar denumiri, subdenumiri, serii și numerotări fără a se arăta cînd avem de a face cu un tip propriu-zis sau cu o variantă. Uneori autorul preferă ca în cadrul unei clasificări să folosească tipurile lui Vessberg, care, împreună cu clasificarea proprie, creează o oarecare lipsă de unitate tipologică. Acest sistem este întrucîtva incomod pentru cititorii deprinși să folosească noțiunea de tip ca sistem de referință.

Găsim în primul capitol șase categorii sau tipuri mari: Prima categorie este alcătuită din opaițe deschise, lucrate la roată (*lampes tournées ouvertes* sau *lampes en coupelle*), pe care autorii o datează în intervalul